



Antropología Cristiana y Ciencias de la Salud Mental

**Montserrat Lafuente Gil, Mar Álvarez Segura y
Martín F. Echavarría
(Editores)**

**Antropología Cristiana
y Ciencias de la Salud Mental**

Montserrat Lafuente Gil
Mar Álvarez Segura
Martín F. Echavarría
(Editores)

Antropología Cristiana y Ciencias de la Salud Mental

AUTORES

Rafael Rodríguez-Ponga
Mar Álvarez Segura
Paul C. Vitz
Juan José Pérez-Soba Diez del Corral
Juana Sánchez-Gey Venegas
Martín F. Echavarría
Nicolene L. Joubert (PhD)
Werner May
Daniëlle Phillips-Koning
Anna Ostaszewska
Inés Espallargas Vargas
María Calatrava
Alfonso Osorio
Cristina López del Burgo
Martiño Rodríguez González
Carlos Beltramo
Jokin de Irala
Sara García de Fernando García
Inmaculada García Font
María D. Barroso López
Lizeth Alonso Matías
Ximena Llerena Espezúa
Gabriela P. García Zavala
Denisse F. Herrera Olarte
Krzysztof A. Wojcieszek
Joaquín García-Alandete
Joan D. A. Juanola
Pablo Patricio Lego

William L. Hathaway
Ruth María de Jesús Gómez
Marisa Beatriz Tsuchida Fernández
Monika Grygiel
María José Chávez
Julia Benlloch Ponce
Mireia Andrés
Agata Kasprzak
Clara Molinero Caparrós
Óscar García Mulet
Marisa Vendrell Sahuquillo
Narciso Verdejo Callado
Isabel Lacruz Silvestre
Federico Mulet Valle
Paloma Alonso Stuyck
José M. Alejos
Saray Bonete
María Lacalle
Luis María García Domínguez, S.J.
Amedeo Cencini
Montserrat Lafuente Gil
Oriol Correa Nuño
Gloria Morelló Torrellas
Sara Prats García
Sheila Gallego Martín
Cecilia Akemi Ponce Sakuray
Miriam Buxó Hernando
Ana Revuelto Calleja

No está permitida la reproducción total o parcial de este libro, ni su incorporación a un sistema informático, ni su transmisión en cualquier forma o por cualquier medio, sea este electrónico, mecánico, por fotocopia, por grabación u otros métodos, sin el permiso previo y por escrito del editor. La infracción de los derechos mencionados puede ser constitutiva de delito contra la propiedad intelectual (art. 270 y siguientes del Código Penal).

Diríjase a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necesita fotocopiar o escanear algún fragmento de esta obra. Puede contactar con Cedro a través de la web www.conlicencia.com o por teléfono en el 917021970/932720407.

Este libro ha sido sometido a evaluación por parte de nuestro Consejo Editorial
Para mayor información, véase www.dykinson.com/quienes_somos

© Copyright by
Los autores
Madrid, 2021

Editorial DYKINSON, S.L. Meléndez Valdés, 61 - 28015 Madrid
Teléfono (+34) 91 544 28 46 - (+34) 91 544 28 69

e-mail: info@dykinson.com
<http://www.dykinson.es>
<http://www.dykinson.com>

ISBN: 978-84-1377-378-0
Depósito Legal: M-5353-2021

ISBN electrónico: 978-84-1377-448-0

Imagen de cubierta:

Techo del Aula Magna de la Universitat Abat Oliba CEU – Barcelona
Autora: Rebeca Pardo

Maquetación:
german.balaguer@gmail.com

ÍNDICE

PRÓLOGO.....	13
<i>Rafael Rodríguez-Ponga</i>	
PRÒLEG	17
<i>Rafael Rodríguez-Ponga</i>	
PREFACE.....	21
<i>Rafael Rodríguez-Ponga</i>	
INTRODUCCIÓN	25
<i>Mar Álvarez Segura</i>	
INTRODUCTION	29
<i>Mar Álvarez Segura</i>	

ANTROPOLOGÍA CRISTIANA Y CIENCIAS DE LA SALUD MENTAL

A SHORT SUMMARY OF THE THEOLOGICAL, PHILOSOPHICAL, AND PSYCHOLOGICAL PREMISES OF A CATHOLIC CHRISTIAN META-MODEL OF THE PERSON.....	35
<i>Paul C. Vitz</i>	
UN RESUMEN DE LAS PREMISAS TEOLÓGICAS, FILOSÓFICAS Y PSICOLÓGICAS DE UN METAMODELO CRISTIANO CATÓLICO DE LA PERSONA	45
<i>Paul C. Vitz</i>	
¿QUÉ APORTA LA ANTROPOLOGÍA CRISTIANA A LAS CIENCIAS DE LA SALUD MENTAL?.....	55
<i>Juan José Pérez-Soba Diez del Corral</i>	
UNA APORTACIÓN A LAS CIENCIAS DE LA SALUD MENTAL: LA SICOÉTICA DE FERNANDO RIELO.....	65
<i>Juana Sánchez-Gey Venegas</i>	

ACEDIA Y PERSONALIDAD	73
<i>Martín F. Echavarría</i>	

ACEDIA AND PERSONALITY	87
<i>Martín F. Echavarría</i>	

ESPIRITUALIDAD, VIRTUD Y PSICOTERAPIA

CHRISTIAN COMMUNITY PSYCHOLOGY AND SOCIAL TRANSFORMATION	103
<i>Nicolene L. Joubert (PhD)</i>	

CHRISTIAN PSYCHOLOGY - A CHALLENGE TO ME!	121
<i>Werner May</i>	

BROKERS AND HEALERS: THE ROLE OF AFRICAN/BLACK CHURCHES IN MENTAL HEALTH CARE IN THE WEST	133
<i>Daniëlle Phillips-Koning</i>	

SPECIFIC CHRISTIAN ASPECTS IN PSYCHOTHERAPY	149
<i>Anna Ostaszewska</i>	

ANTROPOLOGÍA Y SOFROLOGÍA	161
<i>Inés Espallargas Vargas</i>	

ACTIVIDAD SEXUAL Y SALUD MENTAL DE LOS ADOLESCENTES: EL PAPEL DE LA RELIGIOSIDAD	177
<i>María Calatrava, Alfonso Osorio, Cristina López-del Burgo, Martiño Rodríguez-González, Carlos Beltramo, Jokin de Irala</i>	

LA VIRTUD DE LA <i>STUDIOSITAS</i> COMO FACTOR DE PREVENCIÓN DE LA ANSIEDAD ANTE EXÁMENES	191
<i>Sara García de Fernando García e Inmaculada García Font</i>	

FUNCIÓN DEL AGRADECIMIENTO EN EL TRATAMIENTO DE LAS ADICCIONES. FUNDAMENTOS DE LA INTERVENCIÓN DESDE LA ANTROPOLOGÍA CRISTIANA	205
<i>María D. Barroso-López y Lizeth Alonso-Matías</i>	

CRITERIOS DE SALUD PSICOLÓGICA SEGÚN ALBERT ELLIS Y LAS ENSEÑANZAS DE LA TRADICIÓN CRISTIANA SOBRE LAS VIRTUDES HUMANAS	221
<i>Ximena Llerena Espezuía</i>	

PERSPECTIVA CRÍTICA DE LA RESILIENCIA: UN ANÁLISIS A PARTIR DE LA VIRTUD DE LA FORTALEZA	237
<i>Gabriela P. García-Zavala y Denisse F. Herrera-Olarte</i>	

IDEALISTIC OR REALISTIC SYSTEMS OF PERSONAL VALUES?	249
<i>Krzysztof A. Wojcieszek</i>	

FILOSOFÍA DE LA PSICOLOGÍA

NATURALEZA CAÍDA, EGOCENTRISMO Y METANOIA: PATOLOGÍA Y PSICOTERAPIA DEL CARÁCTER NEURÓTICO SEGÚN RUDOLF ALLERS	257
<i>Joaquín García-Alandete</i>	

PSICOLOGÍA Y ESPIRITUALIDAD: ¿ACEPTAR O SUPERAR LA CONDICIÓN HUMANA?.....	269
<i>Joan D. A. Juanola</i>	

VIRTUDES INFUSAS Y NORMALIDAD PSÍQUICA SEGÚN SANTO TOMÁS DE AQUINO.....	283
<i>Pablo Patricio Lego</i>	

ENBODIED DUALISM & CHRISTIAN ANTHROPOLOGY	293
<i>William L. Hathaway</i>	

LA MISIÓN DEL PSICÓLOGO CATÓLICO SEGÚN MAGDA ARNOLD	305
<i>Ruth María de Jesús Gómez</i>	

IDOBATAKAIGI: LA DIMENSIÓN RELACIONAL DE LA PERSONA DE LA ÉPOCA EDO EN JAPÓN.....	317
<i>Marisa Beatriz Tsuchida Fernández</i>	

IDOBATAKAIGI: THE RELATIONAL DIMENSION OF THE PERSON OF THE EDO ERA IN JAPAN	327
<i>Marisa Beatriz Tsuchida Fernández</i>	

AFECTIVIDAD Y FAMILIA

MADUREZ AFECTIVA, RECONOCIMIENTO DEL VÍNCULO Y ALTERIDAD.....	339
<i>Monika Grygiel y María José Chávez</i>	

TEORÍA DEL APEGO, PATERNIDAD Y TRASCENDENCIA	345
<i>Julia Benlloch Ponce</i>	
MADUREZ AFECTIVA Y MATRIMONIO: REFLEXIÓN INTERDISCIPLINAR Y GUÍA DE INTERVENCIÓN	355
<i>Juan José Pérez-Soba Díez del Corral</i>	
NAPROTECNOLOGÍA: EL EFECTO SANADOR DEL AMOR CONYUGAL	365
<i>Mireia Andrés</i>	
EL PROCESO DEL PERDÓN EN LA RELACIÓN DE PAREJA DESDE UNA APROXIMACIÓN AL DINAMISMO DEL DON	377
<i>Agata Kasprzak y Clara Molinero Caparrós</i>	
UNA EXPERIENCIA PASTORAL DE ACOMPAÑAMIENTO INTEGRAL DE LA PERSONA HERIDA DESDE LA ANTROPOLOGÍA CRISTIANA.....	389
<i>Óscar García Mulet, Marisa Vendrell Sahuquillo, Narciso Verdejo Callado, Isabel Lacruz Silvestre y Federico Mulet Valle</i>	
ESTILOS EDUCATIVOS PARENTALES. FORJANDO TEJEDORES DE RELACIONES	401
<i>Paloma Alonso-Stuyck</i>	
PARENTAL EDUCATIONAL STYLES. FORGING RELATIONSHIP WEAVERS	419
<i>Paloma Alonso-Stuyck</i>	
CONSECUENCIAS DE LAS HERIDAS AFECTIVAS EN LA SALUD MENTAL	439
<i>José M. Alejos, Saray Bonete y María Lacalle</i>	
INTEGRACIÓN PSICO-ESPIRITUAL EN LA VIDA CONSAGRADA: ITINERARIO DE DISCERNIMIENTO Y ACOMPAÑAMIENTO	
EL ENGAÑO ESPIRITUAL COMO DIFICULTAD PARA LA CONSISTENCIA VOCACIONAL: UNA EXPLICACIÓN ANTROPOLÓGICA	451
<i>Luis María García Domínguez, S.J.</i>	
DEL MISTERIO AL MISTERIO: EVANGELIZAR LA SENSIBILIDAD PARA APRENDER A DISCERNIR	473
<i>Amedeo Cencini</i>	

INTEGRACIÓN PSICOESPIRITUAL DE LA VOCACIÓN: LA AUTENTICIDAD	485
<i>Montserrat Lafuente Gil</i>	

APORTES DE ESTUDIANTES DE POSTGRADO

NEUROSIS Y SANTIDAD A PARTIR DE LA OBRA DE RUDOLF ALLERS ...	503
<i>Oriol Correa Nuño</i>	
APROXIMACIÓN PSICOESPIRITUAL DEL MIEDO	515
<i>Gloria Morelló Torrellas</i>	
UNA VISIÓN RELACIONAL DE LA PERSONA BASADA EN LA ANTROPOLOGÍA CRISTIANA: CONEXIONES Y APORTACIONES A LA PSICOLOGÍA ACTUAL.....	523
<i>Sara Prats García</i>	
ANÁLISIS PSICOESPIRITUAL DE LA VIVENCIA DEL PERDÓN EN VIKTOR FRANKL	529
<i>Sheila Gallego Martín</i>	
EL AMOR COMO RESPUESTA A LA GENERACIÓN Y - MILLENNIAL	537
<i>Cecilia Akemi Ponce Sakuray</i>	
ANHELO DE SENTIDO EN LA JUVENTUD ACTUAL: CAUSAS Y EFECTOS ANTROPOLOGÍCOS	553
<i>Miriam Buxó Hernando</i>	
LA INTELIGENCIA ESPIRITUAL EN EL PACIENTE Y EL TERAPEUTA COMO FACTOR DE BUEN PRONÓSTICO EN PROCESOS PSICÓTICOS Y DEL ESPECTRO DE LA ESQUIZOFRENIA	563
<i>Ana Revuelto Calleja</i>	

PRÒLEG

RAFAEL RODRÍGUEZ-PONGA
Rector de la Universitat Abat Oliba CEU
CEU Universities, Barcelona

Aquest llibre reuneix diversos treballs escrits que vinculen l'antropologia cristiana i les ciències de la salut mental, com a resultat d'una preocupació intel·lectual existent que ha sabut percebre i canalitzar l'equip de la Facultat de Psicologia de la Universitat Abat Oliba CEU (UAO CEU).

Està centrat en un aspecte de gran rellevància en la nostra societat actual: l'atenció als problemes més profundament humans, considerant el diàleg entre les ciències i les humanitats, entre el rigor científic i la sensibilitat humanística, entre les ciències de la salut i la visió cristiana de la vida, i, en sentit ampli, entre la raó i la fe. En definitiva, està dedicat a l'estudi de la persona humana, de l'ésser humà en les seves diverses facetes, perquè la salut de les persones requereix una atenció acurada en les seves dimensions física, psíquica i espiritual.

Després de diversos anys de feina, surt a la llum aquesta publicació col·lectiva, molt ben concebuda i travada, que parteix d'uns plantejaments que es caracteritzen per la seva visió interdisciplinària, internacional i ecumènica.

Per això, en primer lloc, vull destacar que ens trobem davant d'una obra fructífera que neix des de la perspectiva **interdisciplinària**, és a dir, que es realitza amb la cooperació de diverses disciplines. No és una mera juxtaposició de diferents punts de vista, sinó que es nota que hi ha hagut una cooperació estreta entre els diversos sabers científics, amb la voluntat de trobar solucions als problemes humans més íntims.

Així, els capítols d'aquest llibre són obra de professionals que es dediquen a una diversitat de disciplines com ho són la psicologia, la medicina –en especial la psiquiatria–, la filosofia, la pedagogia, l'antropologia i la teologia.

Afegim, per donar més valor a aquest llibre, la rellevància que tenen les aportacions dels estudiants de postgrau d'aquesta UAO CEU, que es presenten

com una generació prometedora de nous professionals i investigadors compromesos.

En segon lloc, aquest és un procés **internacional**, del qual formen part estudiosos de diferents països i continents, de diferents orígens i llengües.

Aquest és un aspecte molt important que també vull subratllar: la relació dels estudis de salut mental amb l'antropologia cristiana no és només una necessitat que hagi estat detectada a Barcelona o Espanya, sinó que és una preocupació compartida des d'espais geogràfics i culturals molt diversos. Així, veiem que resulta, més aviat, una necessitat del nostre temps.

Per això és una satisfacció comprovar que els capítols d'aquest volum estan signats per professionals dels Estats Units, el Perú, l'Argentina, Sud-àfrica, Itàlia, els Països Baixos, Polònia, el Japó i, evidentment, Espanya.

En aquest procés de col·laboració internacional, vull donar les gràcies a l'European Movement for Christian Anthropology, Psychology and Psychotherapy, presidit pel professor Werner May, per haver-nos aportat la seva orientació i suport. Diversos dels seus membres participen en aquesta publicació.

En tercer lloc, també ens alegra que tant aquest llibre com totes les activitats prèvies hagin considerat la perspectiva cristiana com una visió oberta, **ecumènica**, multiconfessional. Per això, hi han pogut treballar plegats cristians de diverses confessions: catòlics, protestants, anglicans i ortodoxos. Aquesta trobada ha de servir també, en conseqüència, per al diàleg intel·lectual entre les esglésies cristianes, amb un esperit ecumènic.

Interdisciplinarietat, internacionalitat i ecumenisme són, per tant, tres trets propis d'aquest llibre.

D'altra banda, igualment com a fruit dels treballs realitzats, la UAO CEU va organitzar un congrés que es va celebrar el setembre de 2019 i que va tractar aquestes qüestions, amb la participació d'unes 150 persones. Era la primera vegada que es feia un congrés amb un contingut tan explícit. Va resultar ser pioner a Espanya i va servir d'unió de les diverses iniciatives que van confluïr a la nostra universitat.

Som davant d'un conjunt d'activitats (llibre, recerques, congressos) concebudes com espais oberts de debat acadèmic, en els quals cadascú expressa lliurement les seves pròpies propostes, des de la seva perspectiva, des de la seva disciplina, des del seu origen nacional, des de la seva confessió religiosa o des de la seva pròpia experiència. Evidentment, el que cadascun dels participants escriu no reflecteix l'opinió d'aquesta universitat, ni del

CEU, ni ho hem pretès en cap moment. La funció de la universitat és afavorir el debat d'idees en llibertat.

Aquesta UAO forma part de la institució CEU, el grup educatiu més gran d'Espanya. Originàriament anomenat Centre d'Estudis Universitaris, va ser fundat el 1933 per Ángel Herrera Oria, un home que va ser capaç de desenvolupar una àmplia activitat en diversos sectors professionals, sempre amb una profunda espiritualitat cristiana. Advocat, periodista i funcionari de l'Estat, va ser ordenat sacerdot, amb 54 anys, i posteriorment va ser nomenat bisbe i cardenal de l'Església Catòlica. Prèviament, havia estat el primer president de l'Associació Catòlica de Propagandistes (ACdP).

Herrera Oria va deixar escrit que a les universitats “s’ha d’evitar l’aïllament: han d’estar en contacte amb la societat i, especialment, amb els diferents grups socials”¹. I, per això, ens complau portar a terme les nostres activitats amb la participació de persones d’entitats acadèmiques, socials i científiques molt diverses.

D'altra banda, permetin-me un apunt breu, des de la meva condició de doctor en Filologia. Crec que també l'ús del llenguatge té molt a veure amb els temes que es tracten aquí. Encara més: moltes situacions de salut mental es reflecteixen a través del llenguatge. En tot cas, és evident que una de les eines principals de tot terapeuta és la paraula, que ha de cuidar i conrear. Llengua, salut i vida espiritual estan més unides del que sembla. Així, al seu llibre *Somos lo que hablamos*, el psiquiatre espanyol Luis Rojas Marcos, que treballa a Nova York, ens diu:

S’ha demostrat que una gran varietat de pràctiques espirituals, incloent-hi les oracions de caràcter religiós, són maneres poderoses de mantenir una actitud positiva i superar amb èxit les tensions i els revessos que ens alteren cada dia².

Vull acabar amb unes paraules de felicitació entusiasta, per la feina que fan, per a l'equip de la Facultat de Psicologia de la UAO CEU: el seu degà, Martín Echavarría; la directora d'estudis del grau en Psicologia, Laura Amado, i la directora del màster universitari en Psicologia General Sanitària, Montserrat Giner.

I, és clar, expresso la meva felicitació més sincera a Montserrat Lafuente, per la seva feina de coordinació d'aquest llibre. Vull estendre el meu

¹ *Obras completas*, edició preparada per José Luis Gutiérrez García, Madrid, Biblioteca de Autores Cristianos, 2006, vol. VII, p. 517.

² Luis Rojas Marcos, *Somos lo que hablamos: El poder terapéutico de hablar y hablamos*, Barcelona, Grijalbo, 2018, p. 100.

agraïment a Mar Álvarez, que tant ha contribuït a impulsar les relacions entre l'antropologia cristiana i la salut mental, i a l'equip format per Joan d'Ávila Juanola, Martiño Rodríguez, Fernando de los Bueis, Joaquín García-Alandete i Javier Fiz Pérez.

Reitero la meva felicitació a la Facultat de Psicologia, amb l'esperança que aquests treballs fructifiquin en més estudis, publicacions, trobades i congressos.